

а також почесні гості цього річного Форуму: Влодзімеж Лещинський — консул з політично-економічних питань Генконсульства Республіки Польща у Харкові та Жіль П'єр Анрі Лелонг — представник Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні. Грунтовні доповіді в контексті «вимірів» європейської інтеграції представили проф. Дзюндзюк В. Б., проф. Єлагін В. П., проф. Амосов О. Ю., проф. Орлов О. В., доц. Шур В. М. та інші провідні науковці.

В межах Форуму для представників об'єднаних територіальних громад семінар-тренінг «Управління проектами: від ідеї до результату» провела Кривицька Н. В. — перший заступник директора Департаменту з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської обласної державної адміністрації.

Завершив цього річну програму круглий стіл «Міжнародний досвід практикоорієнтованої підготовки сучасних управлінців в умовах євроінтеграції», де звучали доповіді-презентації молодих учених, слухачів та студентів, які проходили стажування за міжнародними програмами, а також виступи аспірантів, тематика досліджень яких пов'язана з євроінтеграційними процесами.

Пропонуємо ключові доповіді.

УДК 35.073.534

Україна у сучасному світі: потенціал і можливості

Вячеслав Дзюндзюк,

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри політології та філософії,

Харківський регіональний інститут державного управління
Національної Академії державного управління при Президентові України

Зрозуміло, що у рамках однієї статті неможливо розкрити зазначену тему, адже вона є досить широкою і багатоаспектною, тому я хотів би зупинитись лише на двох важливих, на мою думку, моментах. Перший пов'язаний з розглядом держави з позиції концепції підприємницького уряду, а другий — з усталеними, але, на мій погляд, дещо хибними уявленнями про геополітичне місце і роль України. Саме з цього я і почну.

Український вчений Іван Лисяк-Рудницький у липні 1963 р. виступив на історичному конгресі у Зальцбурзі з доповіддю «Україна між Сходом і Заходом», у якій він терміном «Захід» означив євроатлантичну американсько-європейську

цивілізацію, а терміном «Схід» — греко-візантійську цивілізацію та її наступницю — Росію [1]. Відтоді час від часу з'являються публікації, автори яких гадають, яке цивілізаційне начало — Захід чи Схід — переможе в Україні. А, наприклад, Семюель Хантінгтон у своїй широко відомій книзі «Зіткнення цивілізацій і перебудова світового порядку» зазначив, що «лінія розлому між цивілізаціями ... проходить прямо по її (України) центру вже декілька століть» [2]. Виходячи з цього, як найбільш вірогідний варіант майбутнього для України він вважав її розподіл на дві частини. Розподіл, як його бачив Хантінгтон, мав би проходити по лінії розлому, і передбачати входження східної частини в

склад Росії, а початком цього процесу має стати, за його словами, Крим.

Напевне, російські політтехнологи, автори ідеології, що її не зовсім науково, але досить влучно називають «рашизмом», і радники президента Путіна з увагою і захопленням читали «Зіткнення цивілізацій», і пішли по прописаному автором шляху. Проте не врахували того факту, що так звана «лінія розлому» останнім часом рухається дедалі стрімкішими темпами на схід, впритул наблизившись до кордону. І для мене немає сумнівів, що Захід, якщо не переміг, то вже перемагає, і досить потужним поштовхом для цього стало укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і отримання безвізового режиму.

На жаль, не лише за межами України, а й усередині багато хто розглядає майбутнє України з позиції логіки і психології «межі» між двома цивілізаціями або світами, відповідно до чого ми маємо діяти, якщо звернутись до геополітичної термінології, використовуючи принцип «раймленду». Нагадаю, що це один з трьох класичних геополітичних принципів. Перший — це телурократичний принцип (тобто принцип сухопутної потуги, що передбачає сталість провідних рис цивілізації, соціальних традицій, етичних настанов тощо), другий — таласократичний принцип (тобто принцип морської потуги, що передбачає динамічний розвиток, ринкові взаємини, індивідуальну ініціативу, етичну гнучкість тощо), а третій — принцип «раймленду» (тобто принцип берегової лінії, який означає зону зіткнення перших двох принципів, суходолу й моря, але має й самостійну логіку — логіку «межі»).

Межовий світогляд настільки розповсюджений в Україні, що навіть такі відомі українські вчені, як Станіслав Кульчицький і Борис Парахонський, пишуть, що, зважаючи на те, що Україна історично виникла на «межі» — на межі зіткнення з кочовими культурами, й нині вона відроджується на «межі» — на межі боротьби двох суперпотуг — Євразійської та Євроатлантичної, маємо дійти висновку, що

доля нашої держави здійснюється саме за логікою «межі» і вийти з її тисків вона може лише за рахунок вдосконалення та розвитку саме «логіки раймленду», а прилучення до сфери панування телурократичного або таласократичного принципів можна вважати згубним для України [3].

І далі вони обґрунтовують це таким чином. На їх думку, ані архетипи «дому», ані архетипи «корабля» (що є екзистенційними відповідниками телурократичного і таласократичного принципів) ніколи не були основними в структурі української ментальності, оскільки «дім» — це символ притулку для життя, «корабель» — символ плавання, боротьби, а ні та, ні інша символіка не є домінуючою для української людини [там само].

Дозволю собі тут не погодитись із шановними науковцями. Хто як не український народ протягом всієї своєї історії, боровся за свою незалежність проти загарбників, які йшли або зі Сходу, або із Заходу, або з Півдня. Але наведена думка ілюструє, що межове світосприйняття досить глибоко укорінилось у нашій ментальності. І саме воно було причиною того, що ми довгі роки мали так звану багатовекторну зовнішню політику. До яких трагічних наслідків це призвело, всі ми зараз бачимо і відчуваємо.

На мою думку, нам поступово слід відходити у публічній політиці (причому як у зовнішній, так і внутрішній) від принципу «раймленду» і переходити до таласократичного принципу, тобто робити акцент не на усталеності, а на динамічності та гнучкості, розглядаючи себе не як «країну на межі» Сходу і Заходу, а як країну на передньому плані боротьби Заходу, до якого ми належимо культурно і ментально, із Сходом, який вперто не бажає нас відпускати із своїх так званих братніх обійм.

Втім, така позиція не означає відмову від національних традицій і культури. Для мене у цьому сенсі прикладом є Японія, що є третьою економікою світу (а не так давно була другою). Японія — одна з найбільш технологічно розвинених країн, але у той же час це одна з найбільших сільськогоспо-

дарських країн за обсягами виробництва продукції у даній сфері. Японія запозичує і впроваджує у себе найкращі світові досягнення, але у той же час дуже бережливо ставиться до власних традицій.

І так само, як Японія, Україна, на мою думку, має використовувати, як основний чинник свого розвитку — освіту, переважно вищу, соціальний потенціал якої, на жаль, в Україні ще не використовується повною мірою. Звичайно, кожна країна унікальна, але в деякі історичні періоди існують певні тенденції, які не можна заперечувати і на які слід зважати. Однією з таких тенденцій останніх десятиріч є те, що вища освіта стає одним з головних драйверів соціально-економічного розвитку. Крім вже згаданої Японії, як приклад, можна згадати і так званих «азійських тигрів» — країни, що за короткий час стрибнули з третього світу у перший багато у чому завдяки приділенню ретельної уваги системі вищої освіти.

Вищі навчальні заклади у сучасному світі є тими місцями, де генеруються нові знання і розвиваються нові технології. У суспільстві знань, в якому ми живемо, саме знання, а не фінансові кошти чи матеріальні активи є ключовим ресурсом успішної діяльності у будь-якій сфері. Пояснюється це тим, що знання, як ресурс, має низку переваг порівняно з традиційними ресурсами. Хотів би згадати лише декілька з цих переваг: знання є невичерпним — одне і те ж знання може бути використаним нескінченну кількість разів без будь-якої шкоди для нього; знання не має бар'єрів для свого розвитку; одне і те ж знання може бути використаним нескінченною кількістю людей одночасно; знанням можуть володіти як слабкі, так і сильні.

Через такі унікальні особливості управління знаннями стало частиною успішних стратегій розвитку і створення конкурентних переваг по всьому світу, нематеріальним, але найважливішим капіталом, а головним потенціалом економіки знання стала високоосвічена робоча сила. Відповідно, важливо, щоб існувала

система освіти, яка може забезпечувати підготовку таких фахівців.

Починаючи з 1987 року, коли її було представлено, поширення і практичного впровадження набула концепція сталого розвитку, яка стала важливим поворотним пунктом у розвитку людської цивілізації, але виникла вона саме як наслідок розвитку знань людини про навколишній світ і про своє місце у ньому.

Як відомо, сталий розвиток спрямований на створення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі, коли в процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку водночас позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення. Але, на моє глибоке переконання, наш обов'язок перед майбутніми поколіннями полягає не лише у збереженні довкілля і біосфери, а й у забезпеченні розвитку того, що Вернадський назвав ноосферою, яка ґрунтується на знаннях.

Відомий автор «сінгапурського дива» Лі Кван Ю зазначив: «У сучасному світі ваша цінність визначається вашими навичками і знаннями» [4]. Але набагато раніше, за декілька сторіч до нього, видатний англійський філософ і політик Френсіс Бекон, один із засновників емпіризму, промовив фразу, що згодом стала крилатою: «Ми стільки можемо, скільки знаємо. Знання — сила» [5]. Дійсно, знання — це сила, але недостатньо їх генерувати, необхідно вміти їх презентувати та продавати.

На мою думку, представлення України як високоінтелектуальної країни, здатної створювати високотехнологічні продукти, причому робити це ефективно в економічному сенсі цього поняття, має бути покладеним в основу її бренду для зовнішнього світу. Брендінг є дуже важливим у сучасному світі, але, на жаль, в Україні цьому досі не приділяють належної уваги.

Нещодавно Глава представництва Європейського Союзу в Україні Х'юг Мінгареллі під час публічної дискусії на тему: «Культурна дипломатія: шляхи до розуміння» зазначив, що Україна повинна створювати свій власний бренд, щоб стати відомою на Заході Європи.

«Немає сумніву, що Україна залишається невідомою в Західній Європі. Немає сумніву щодо цього», — підкреслив Мінгареллі [6]. На його думку, це пов'язано з історією України, яка протягом багатьох століть страждала від зовнішніх вторгнень, а також із дезінформаційною кампанією, яка «здійснюється деякими сусідами». Але, незважаючи на це, на його переконання, «Україна повинна розвивати комплекс заходів, щоб краще продати свій бренд за кордоном» [там само].

Щільком погоджуюсь з паном Мінгареллі, хоча додав би, що Україна має створювати свій бренд не лише для Європи, а й для всього світу, а також прикладати зусилля для його продажу, тобто просування. Останнє є не менш важливим, ніж власне створення бренду. Хочу пригадати слова одного з найбільш успішних сучасних підприємців світу, засновника платіжної системи PayPal Пітера Тіля: «Якщо ви створюєте новий продукт, який ще не мав попередників, збільшення вартості теоретично нескінченне. Але якщо ви не зуміли придумати ефективний спосіб його продати — ваш бізнес нікчемний, яким би чудовим не був продукт» [7].

Я впевнений, що при бажанні у нас є достатньо креативних можливостей створити дійсно цікавий і привабливий бренд України, але для того, щоб його успішно просувати недостатньо лише правильно визначити канали просування і вкладати у це кошти. Є, на мою думку, ще одна важлива умова для успішності цього процесу — єднання. Єднання думок, єднання ідей, єднання зусиль, чого зараз, на жаль, нам часто не вистачає.

Думаю, всім відома притча про віник, який не можна зламати, коли він цілий і легко можна це зробити, якщо його розі-

брати по гілочках. Якщо казати науковою мовою, то це опис ефекту синергії, коли завдяки об'єднанню виникає нова важлива якість, а також це ілюстрація реалізації принципу «win — win» — принципу подвійної перемоги, коли абсолютно всі учасники об'єднання отримують користь від нього. Тому я хотів би закінчити свою статтю латинською фразою, яку, як на мене, постійно слід пам'ятати: *Viribus unitis* — у єдності — сила.

Література

1. *Лисяк-Рудницький І.* Україна між Сходом і Заходом / І. Лисяк-Рудницький. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <http://newiglass.com.ua/2016/08/24/ukrainebetweeneastandwest>.
2. *Huntington S. P.* The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order / S. P. Huntington. — New York : Simon & Schuster, 1996. — 368 p.
3. *Кульчицький С. В., Парахонський Б. О.* Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х т. Т. 3. Новітній український державотворчий процес / Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2004. — 327 с.
4. *Куан Ю Ли.* Цитаты / Ли Куан Ю. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <http://www.wisdomcode.info/ru/quotes/authors/62455.html>.
5. *Бэкон Ф.* Викицитатник / Ф. Бэкон. — Електронний ресурс.
6. *Мінгареллі Х.* Україна повинна створювати свій власний бренд, щоб стати відомою на Заході Європи. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <https://www.unian.ua/eurobusiness/1933004-mingarelli-ukrajina-povinna-stvoryuvati-sviy-vlasniy-brend-schob-stati-vidomoyu-na-zahodi-evropi.html>.
7. *Тиль П.* Цитаты, афоризмы и высказывания. — Електронний ресурс. — Режим доступу : <https://citaty.info/man/piter-til>.

26.05.2017